

SCHEIDING OF CONTINUÏTEIT TUSSEN DE GERECHTELIJKE EN DE BUITENGERECHTELIJKE JEUGDBIJSTAND: EEN FUNDAMENTELE KEUZE*

Isabelle VAN DER STRAETE, prof. dr. Johan PUT, Wouter GEKIERE en Pieter GEENS**

1. Inleiding

Het slagen van de door de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg georganiseerde of door de jeugdrechtbank opgelegde hulpverlening aan jongeren in problematische opvoedingssituaties hangt in een niet onbelangrijke mate af van het beschikken over voldoende informatie.

Het behoort tot de taak van de consultants van de sociale dienst van de comités om zoveel mogelijk relevante informatie te verzamelen over de minderjarige en zijn leefomgeving, zodat ze zich een beeld kunnen vormen van de problematische opvoedingssituatie. Elke beslissing om binnen de bijzondere jeugdbijstand hulpverlening te organiseren, moet immers worden voorbereid door een screening, diagnose, een hulpverleningsprogramma en een indicatiestelling.¹ Eenzelfde verplichting rust op de consultant van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank die in een latere fase van het hulpverleningsproces optreedt, nadat de door het comité georganiseerde hulp en bijstand niet het gewenste resultaat heeft opgeleverd. Ook deze consultant heeft nood aan een brede waaier van gegevens om tot een profiel te komen van de minderjarige, zijn ouders, zijn schoolsituatie en zijn bredere sociale omgeving. Een deel van deze inlichtingen is wellicht opgenomen in het gemotiveerd advies van de Bemiddelingscommissie voor Bijzondere Jeugdbijstand, bij de doorverwijzing van de zaak naar het parket.² De omvang en de bruikbaarheid van de door de bemiddelingscommissie aangeleverde informatie verschilt in de praktijk evenwel sterk van arrondissement tot arrondissement.

Doorgaans zijn reeds veel relevante gegevens voorhanden bij het comité. Vandaar de behoefte die in hoofde van de consultants van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank (in mindere mate ook in hoofde van de jeugdrechters en het

* Deze tekst is het resultaat van een onderzoek gefinancierd door het Fonds voor wetenschappelijk onderzoek – Vlaanderen (project G.038.01: “Beroepsgeheim en deontologie in de welzijnssector”) en van een onderzoek gefinancierd door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (“Elektronisch dossier in de bijzondere jeugdbijstand”).

** Instituut voor Sociaal Recht, K.U.Leuven.

1. Art. 47 Besluit Vlaamse Regering 8 december 1998 betreffende de organisatie en de werking van de comités voor bijzondere jeugdzorg, *B.S.* 27 maart 1999.

2. Zie art. 17, § 2 Decreet Bijzondere Jeugdbijstand. Wij gaan in deze tekst niet ten gronde in op de informatie-uitwisseling tussen de bemiddelingscommissie en de sociale dienst van het comité of de bemiddelingscommissie en de sociale dienst bij de jeugdrechtbank. Dit kwam reeds aan bod in het onderzoek van de Onderzoeksgroep Jeugdcriminologie dienaangaande (D. VERDONCK en I. VAN WELZENIS, *Bemiddeling. De eigenheid en de verscheidenheid van de bemiddelingscommissies inzake bijzondere jeugdbijstand tien jaar na de start*, K.U.Leuven, 2001, 164 p.).

parket) ontstaat om, zij het in bepaalde situaties en onder bepaalde voorwaarden, de reeds bestaande informatie te gaan halen waar ze beschikbaar is, met name bij de comités. Binnen de sector wordt de overdracht van informatie van de buitengerechtelijke naar de gerechtelijke jeugdbijstand echter als problematisch beschouwd. Alle actoren van de jeugdbijstand ervaren de nood aan informatie-uitwisseling tussen de twee luiken van de jeugdbijstand, maar zijn er tegelijkertijd van overtuigd dat een dergelijke communicatie niet toegelaten is omdat ze haaks staat op één van de basisprincipes van het Vlaamse jeugdbijstandsrecht, met name dat van de scheiding tussen de gerechtelijke en de buitengerechtelijke jeugdbijstand.

Het vraagstuk inzake informatie-uitwisseling houdt iedereen die enigszins betrokken is bij de bijzondere jeugdbijstand (uitermate) bezig. Dit hebben wij zelf kunnen ondervinden naar aanleiding van het recent afgesloten onderzoek “Elektronisch dossier in de bijzondere jeugdbijstand”.³ In het kader van dit onderzoek gingen wij op vraag van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (de afdeling Bijzondere Jeugdbijstand van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur) na welke wettelijke randvoorwaarden moeten worden in acht genomen bij de implementatie van het elektronisch dossier in de buitendiensten van de bijzondere jeugdbijstand. Tijdens onze werkbezoeken aan en de vergaderingen met de verschillende actoren uit de jeugdbijstand (consulenten, leden van het comité en de bemiddelingscommissie, jeugdrechters, magistraten van het Openbaar ministerie, hulpverleners), zorgde het onderwerp steeds voor gespreks- en discussiestof. De principiële scheiding tussen de gerechtelijke en buitengerechtelijke jeugdbijstand bleek het meest aangehaalde argument tegen een doorstroming van gegevens tussen de twee luiken van de jeugdbijstand te zijn. Terzake stelden we vast dat er een schril contrast bestaat tussen het denken en doen van de actoren van de jeugdbijstand. Hoewel er formeel gezien, op papier dus, geen informatiestroom bestaat tussen de consulenten van het comité en de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank, wordt *de facto* wel informatie uitgewisseld, hetzij telefonisch, hetzij door de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank toegang te verschaffen tot de dossiers bij de comités.

2. Nood aan duidelijkheid

De weinig rechtlijnige praktijken inzake informatieoverdracht vinden (voor een deel althans) hun oorzaak in het principe van de scheiding tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand (de spreekwoordelijke ‘muur’ tussen de vrijwillige en de ‘gedwongen’ hulpverlening). Bekijken we evenwel de juridische waarde van het beginsel van de scheiding van naderbij, dan moet worden opgemerkt dat dit principe als dusdanig niet verankerd ligt in de Gecoördineerde Decreten Bijzondere Jeugdbijstand of in een andere wet of decreet.

3. Zie J. PUT, P. GEENS, W. GEKIERE en I. VAN DER STRAETE, *De invoering van een elektronisch dossier in de bijzondere jeugdbijstand. Een juridisch onderzoek*, Leuven, Instituut voor Sociaal Recht-K.U.-Leuven, 2002, 145 p. De elektronische versie van dit rapport is binnenkort beschikbaar op www.law.kuleuven.ac.be/isr.

Het principe dook voor het eerst op in de parlementaire voorbereiding van het Decreet van 27 juni 1985⁴ (het zogenaamde Decreet Steyaert). Dit was het eerste Vlaamse decreet inzake jeugdbijstand en tekende een nieuwe structuur uit voor de buitengerechtelijke jeugdbescherming in Vlaanderen. Een van de beschouwingen van dit decreet was de realisatie van een strikte scheiding tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand. Vóór de communautarisering van de jeugdbescherming bestonden er tussen de gerechtelijke jeugdbescherming en het door de Jeugdbeschermingswet gecreëerde buitengerechtelijk jeugdbeschermingssysteem vrij sterke bindingen. Dit bleek duidelijk uit het takenpakket van de toenmalige 'jeugdbeschermingscomités'. Deze stonden niet alleen in voor de individuele, vrijwillige hulpverlening, maar werkten tevens mee aan de uitvoering van de gerechtelijk bevolen jeugdbeschermingsmaatregelen. Bij een mislukking van de door het jeugdbeschermingscomité georganiseerde hulp, werd het dossier doorverwezen naar de jeugdrechtbank. Er was dus geen sprake van een scheiding, wel van een zekere complementariteit tussen de beide takken van de jeugdbescherming. Dit impliceerde bijna vanzelfsprekend een informatie-uitwisseling tussen beide.

Met het Decreet van 1985 werd de band tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand doorgeknipt. De overdracht van informatie tussen beide moest tot een minimum worden beperkt. Om deze breuk met het verleden te accentueren, werd de scheiding tijdens de parlementaire voorbereiding in de verf gezet als één van de hoofdbeginselen van het nieuwe decreet.⁵

Merkwaardig genoeg kreeg het principe van de scheiding en het daarmee verbonden verbod van informatieoverdracht geen decretale grondslag. De scheiding tussen de gerechtelijke en de buitengerechtelijke jeugdbijstand kreeg ook geen absoluut karakter toegemeten: reeds van bij de totstandkoming van het Decreet van 1985 werd het principe gerelativeerd. Tal van auteurs gaven aan dat, gelet op de brugfunctie van de bemiddelingscommissie, de scheiding verre van absoluut was en men eigenlijk nog steeds kon uitgaan van de complementariteit tussen de twee takken.⁶

Ondanks het gebrek aan wettelijke grondslag en het relatieve karakter van het principe van de scheiding, kan men niet om de vaststelling heen dat dit beginsel tot op vandaag de denkwijze van de jeugdbijstandsorganen domineert. Het is bepalend voor de manier waarop zij *menen* te moeten omgaan met informatie.

Wij hebben dit probleem in het onderzoeksrapport Elektronisch Dossier aangekaart en benadrukt dat moet worden stilgestaan bij het vraagstuk van de wenselijkheid en wettelijkheid van een gegevensuitwisseling tussen de vrijwillige en de gerechtelijke jeugdbijstand. Dienaangaande dringt zich een fundamentele keuze op teneinde de huidige dubbelzinnige toestand van rechtsonzekerheid op te klaren. Deze keuze is onlosmakelijk verbonden met de invoering van het elektronisch dossier, vermits ook bij de ontwikkeling en de implementatie van het elektronisch dossier de vraag rijst in welke mate de gegevens, verzameld

4. Decreet 27 juni 1985 inzake bijzondere jeugdbijstand, B.S. 5 juli 1986.

5. Memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet inzake bijzondere jeugdbijstand, *Parl. St.* Vl. R. 1984-85, nr. 309/1; *Hand.* Vl. R. 1985, 26 juni 1985.

6. J. SMETS, *Jeugdbeschermingsrecht*, in *A.P.R.*, Deurne, Kluwer Rechtswetenschappen, 1996, 47-48, met diverse verwijzingen naar andere auteurs.

binnen het vrijwillige luik van het hulpverleningstraject, toegankelijk zullen zijn voor het gerechtelijke luik.

In ons onderzoeksrapport werden dienaangaande twee 'basisopties' uitgewerkt die uitgaan van respectievelijk een principiële gegevensoverdracht en een principieel verbod van gegevensuitwisseling.⁷ De krachtlijnen van deze opties worden hierna beschreven.

3. Basisoptie 1: principiële informatieoverdracht tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand (continuïteit)

Het beginsel van de continuïteit tussen buitengerechtelijke en gerechtelijke jeugdbijstand houdt in dat de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank gebruik kunnen maken van de informatie die voorhanden is bij de sociale dienst van de comités.⁸ Zo wordt vermeden dat de knowhow omtrent een concrete probleemsituatie noodgedwongen overboord wordt gegooid ingeval de zaak wordt doorverwezen naar de gerechtelijke hulpverlening.

De continuïteit komt tegemoet aan de pertinente behoefte aan informatie die vooral in hoofde van de actoren uit het gerechtelijke luik bestaat. Reeds tijdens de parlementaire bespreking van het Decreet van 1985 werd die behoefte erkend en werd gesuggereerd om een aantal informatielijnen tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand overeind te laten in de regelgeving.⁹

3.1. HET PRINCIPE VAN DE CONTINUÏTEIT VANUIT HULPVERLENINGSPERSPECTIEF

3.1.1. Voor- en nadelen

Het principe van de scheiding tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke tak wordt in één adem genoemd met het vrijwillig karakter van de bijzondere jeugdbijstand. Is het gevaar reëel dat de doorstroom van bepaalde informatie naar de gerechtelijke hulpverlening afbreuk doet aan het vrijwillig karakter van de hulp en bijstand die georganiseerd wordt door de comités? Wij menen dat het vrijwillig karakter van de bijzondere jeugdbijstand in principe niet afhankelijk is van de strikte scheiding tussen het vrijwillige en het gedwongen luik; beide principes kunnen van elkaar worden losgekoppeld. De principiële doorstroom van informatie tussen de twee luiken van de jeugdbijstand doet evenmin afbreuk aan de subsidiariteit van de gerechtelijke ten aanzien van de vrijwillige hulpverlening. Vrijwillig onderhandelde en aanvaarde hulpverlening behoudt de voorrang op gedwongen maatregelen. Het principe van de continuïteit houdt enkel in

7. Zie J. PUT, P. GEENS, W. GEKIERE en I. VAN DER STRAETE, *De invoering van een elektronisch dossier in de bijzondere jeugdbijstand. Een juridisch onderzoek*, Leuven, Instituut voor Sociaal Recht-K.U.-Leuven, Leuven, 2002, 57-78.

8. Wij focusten ons in het rapport op de overdracht van informatie van de sociale dienst van het comité naar de sociale dienst bij de jeugdrechtbank, omdat dit de in de praktijk meest voorkomende beweging is. Op de vraag of er informatie kan doorstromen in de omgekeerde richting, van de gerechtelijke naar de buitengerechtelijke jeugdbijstand dus, werd niet ingegaan.

9. *Hand.* VI. R. 1985, 26 juni 1985, 1293-1295. Aan deze suggestie werd geen gevolg gegeven.

dat, ingeval er voor de problematische opvoedingssituatie geen oplossing wordt gevonden binnen de vrijwillige jeugdbijstand, bepaalde informatie wordt overgedragen naar de gerechtelijke tak.

De wetenschap dat de informatie die zij openbaren aan de consulent, mogelijkerwijze zal doorstromen (via de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank) naar de jeugdrechter, die mede op basis daarvan dwingende maatregelen zal kunnen opleggen, plaatst de betrokkenen in een andere positie tegenover de consulent. Dit alles heeft mogelijk een negatief gevolg op de openheid die door de minderjarige en de ouders aan de dag wordt gelegd ten aanzien van de consulent. Een gebrek aan openheid, eerlijkheid en vertrouwen bemoeilijkt de juiste omschrijving van de voorliggende probleemsituatie en vermindert aldus de kans op het slagen van de hulpverlening.

Van de andere kant moet worden aangestipt dat niet elke minderjarige of ouder bereid is om zijn 'verhaal' meer dan één keer te doen en er de voorkeur aan geeft dat de door hem verstrekte informatie wordt gebruikt binnen de gerechtelijke hulpverlening. Door het werkveld werd gesignaleerd dat de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank soms ergernis vaststellen bij de ouders en/of jongere omwille van het feit dat zij opnieuw moeten antwoorden op reeds door de consulenten van het comité gestelde vragen.

Komt de informatie die doorstroomt naar het gerechtelijke luik van de jeugdbijstand onvermijdelijk in het gerechtelijke dossier terecht dat door de jeugdrechter wordt aangelegd en wordt bijgehouden op de griffie van de jeugdrechtsbank? Deze vraag is niet zonder belang, vermits krachtens artikel 55 Jeugdbeschermingswet alle betrokken partijen toegang hebben tot dit dossier. Uiteraard schuilt er gevaar in het feit dat delicate informatie, zoals vermoedens van mishandeling door de ouders die door de consulenten van de comités bekomen zijn in een vertrouwelijke context, wordt opgenomen in een dossier dat vrij toegankelijk is voor een aantal partijen.

Op juridisch vlak biedt de rechtspraak van het Hof van Cassatie, hierin gevolgd door de lagere rechtbanken, de garantie dat stukken uit het persoonlijkheidsdossier (inclusief de eventuele stukken overgemaakt door het comité) niet kunnen worden afgewend van hun hulpverlenend doel en dus enkel kunnen worden gebruikt in de jeugdbeschermingsprocedure.¹⁰ Misbruik van het persoonlijkheidsdossier door de aanwending ervan in een echtscheidingsprocedure of andere procedures is zo, althans juridisch gezien, uitgesloten. Gebeurt dit toch, dan moet de rechter de stukken weren uit de debatten.

Voor het overige moet naar een evenwicht worden gezocht tussen de vrijwaring van de rechten van de verdediging en de bescherming van de privacy van de betrokken partijen. Dit is een uiterst moeilijke oefening. In deze is een belangrijke taak weggelegd voor de consulenten van de comités én van de sociale diensten bij de jeugdrechtsbank. Het behoort tot de individuele verantwoordelijkheid van de consulenten om uit te maken of zij al dan niet de risicovolle informatie (b.v. een door de jongere, één van de ouders of een andere betrokkene geuite beschuldiging van mishandeling, verwaarlozing, incest) opnemen in hun

10. Zie hierover I. VAN DER STRAETE en J. PUT, "Het vertrouwelijk karakter van het jeugdbeschermingsdossier", (noot onder Cass. 1 maart 2000), *T. Strafr.* 2001, 83-84 met verwijzing naar rechtspraak.

verslag. Hun taak bestaat er aldus in het belang en de waarde van dergelijke feiten in te schatten in functie van een adequate hulpverlening.¹¹ Beslist de consultant om de geuite beschuldiging niet te rapporteren omdat ze niet terzake dienend is, dan kan deze informatie, na doorverwijzing naar het gerechtelijke luik, niet worden overgedragen naar de consultants van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank. Het staat de jongere, de ouder of andere derden uiteraard vrij om ten aanzien van de consultant van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank of ten aanzien van de jeugdrechter de eerder geuite beschuldigingen te herhalen.

3.1.2. Juridische waarborgen

Wordt de gegevensstroom tussen de gerechtelijke en buitengerechtelijke tak ingevoerd als principe, dan moeten voldoende waarborgen worden uitgewerkt om de rechten van de partners in het hulpverleningsproces (inzonderheid de jongere en zijn ouders) te vrijwaren.

Het principe van de continuïteit en de gegevensoverdracht tussen de twee luiken van de jeugdbijstand impliceert ontegensprekelijk een inkorting van de privacy van de cliënt en kan in die zin geen absoluut beginsel zijn. In geval van een reëel gevaar voor de aantasting van de privacy van de betrokkenen, moeten zij zich kunnen verzetten tegen een gegevensoverdracht.

Het staat buiten kijf dat de jongere en zijn ouders recht hebben op informatie over het feit van de gegevensoverdracht, de personen of het orgaan aan wie de desbetreffende gegevens kunnen worden overgemaakt, het moment waarop de informatieoverdracht zal gebeuren en de voorwaarden waaronder de informatie wordt overgemaakt. Gezien de belangrijkheid ervan moet de informatie mondeling worden meegedeeld, het overhandigen van een brochure volstaat niet.

De voornoemde informatie moet worden meegedeeld bij de aanvang van het hulpverleningsproces, bij de aanmelding dus. Op die manier kunnen de jongere en zijn ouders op elk moment bewust afwegen welke informatie zij aan de consultant toevertrouwen en wat de consequenties hiervan zijn.

Het expliciet en volledig informeren van de cliënten bij de aanvang van de hulpverlening vormt een essentieel element binnen de basisoptie van de principiële gegevensoverdracht. Deze informatieverstrekking geeft blijk van een cliëntgerichte aanpak waarin de jongere en zijn gezin als volwaardige partners worden erkend en waarborgt in die optiek het vrijwillig aanvaard karakter van de hulpverlening.

A. GEGEVENS DIE WORDEN DOORGEGEVEN

Objectieve gegevens moeten altijd worden overgedragen; de personen op wie ze betrekking hebben, kunnen zich niet verzetten tegen de overdracht naar de ge-

11. Men moet ook steeds de bepalingen voor ogen houden van de Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens (B.S. 18 maart 1993, hierna verkort geciteerd Wet Verwerking Persoonsgegevens). Deze wet bepaalt dat enkel de toereikende, terzake dienende en niet overmatige informatie mag worden verwerkt, hierbij rekening houdend met de doeleinden van de verwerking (art. 5, 3° Wet Verwerking Persoonsgegevens).

rechtelijke jeugdbijstand. Onder objectieve gegevens verstaan wij gegevens die, hoewel ze betrekking hebben op een identificeerbaar persoon, weinig of niets zeggen over de fysieke, morele of psychische integriteit van de betrokkene of over zijn of haar relaties met anderen.

Met betrekking tot subjectieve gegevens (dit zijn alle andere dan de objectieve gegevens) moet aan de minderjarige, zijn ouders en de andere betrokkenen de mogelijkheid worden geboden om zich te verzetten tegen de overdracht ervan.

Behalve de opdeling tussen objectieve en subjectieve gegevens, is het wenselijk aandacht te besteden aan het onderscheid tussen informatie die door de cliënt of derden is aangeleverd en de interpretatie die de consulent aan deze feiten of gevoelens geeft. De door de consulenten bij het comité aangemaakte verslagen of rapporten bevatten beide soorten van informatie. Een verslag is immers meer dan een optelsom van verzamelde inlichtingen; de appreciatie van de informatie door de consulent en de gevolgen die hij eraan verbindt, leveren een toegevoegde waarde. O.i. moet het door de cliënt uitgeoefende verzet zowel betrekking hebben op de feiten aangebracht door de cliënt of de derde als op de appreciatie van die feiten door de consulent. Beide elementen zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden.

B. ACTOREN TUSSEN WIE DE INFORMATIE WORDT UITGEWISSELD

De keuze voor de continuïteit beoogt in eerste instantie enkel de rechtstreekse gegevensuitwisseling tussen de consulenten van de sociale dienst van het comité en deze van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank.

Een rechtstreekse gegevensstroom tussen de jeugdrechter en de consulenten van de sociale dienst van de comités is niet aangeraden. Wil de jeugdrechtbank inlichtingen verkrijgen van de comités, dan moet dit gebeuren via de sociale dienst bij de jeugdrechtbank.¹² Wij zijn evenmin voorstander van een overdracht van gegevens tussen het comité en het Openbaar ministerie. Alhoewel het aanvaardbaar lijkt dat het Openbaar ministerie zelf een summier onderzoek verricht naar de minderjarige en zijn leefomgeving teneinde te kunnen uitmaken of de jeugdrechtbank al dan niet moet worden gevorderd, behoort het in essentie niet tot de taak van het parket om op zoek te gaan naar informatie over de persoonlijkheid en het milieu van de jongere. De parketmagistraat die behoefte heeft

12. Wel kan het probleem van het gebrek aan informatieesignaleerd worden in de gevallen waarin de jeugdrechter wordt gevat door het Openbaar ministerie om een dringende maatregel op te leggen (art. 22, eerste lid, 2° Decreet Bijzondere Jeugdbijstand). Gezien de hoogdringendheid van de gevorderde maatregel, wordt de beschikking van de jeugdrechter niet voorafgegaan door een onderzoek van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank en moet de jeugdrechter zich noodgedwongen steunen op een minimum aan informatie (meestal deze uit het proces-verbaal). Op grond van de summier informatie wordt een dringende maatregel opgelegd die tijdens de 45-dagentermijn niet kan worden herzien. Een oplossing voor dit probleem moet eerder worden gezocht in de invoering van een herzieningsmogelijkheid van de voorlopig opgelegde maatregel door de jeugdrechter, zolang geen andere hulpverlening is opgestart via het comité.

aan zulke informatie, kan een navorsingsopdracht geven aan de sociale dienst bij de jeugdrechtbank.¹³

C. VERZET TEGEN DE OVERDRACHT VAN SUBJECTIEVE GEGEVENS

Als principe geldt de overdracht van subjectieve gegevens, tenzij de persoon die deze gegevens heeft meegedeeld zich tegen de overdracht verzet. De gegevens ten aanzien waarvan het verzetsrecht wordt uitgeoefend, kunnen niet worden meegedeeld aan de sociale dienst bij de jeugdrechtbank. Deze moet dan louter op basis van het eigen onderzoek tot een profiel van de minderjarige en zijn leefomgeving komen.

Dit beïnvloedt mogelijk op een positieve wijze de hulpverlening in de vrijwillige fase: de jongere en andere personen bij wie het comité informatie verzamelt, kunnen vertrouwelijke gegevens meedelen, maar mogen hun wens uitdrukken dat deze gegevens niet worden doorgegeven bij een eventuele doorverwijzing naar de gerechtelijke hulpverlening.

(i) Personen die verzet kunnen uitoefenen

Elke persoon die subjectieve informatie levert, kan zich verzetten tegen de overdracht ervan, zelfs al heeft ze betrekking op een andere persoon. De jongere kan zich dus verzetten tegen de overdracht van door hem aangebrachte informatie, aangaande bijvoorbeeld feiten die door de vader zijn gepleegd. Deze laatste kan zich niet verzetten tegen de overdracht van die inlichtingen: het criterium is wie de informatie heeft verstrekt, niet over wie de gegevens handelen.

(ii) Geïnformeerd verzetsrecht

Er moet worden gestreefd naar een 'geïnformeerd' verzetsrecht naar analogie van de figuur van de geïnformeerde toestemming. Alle betrokkenen die informatie aanbrengen (de jongere, de overige leden van het gezin, andere derden zoals een buur, een leerkracht of een externe hulpverlener), moeten zeer goed geïnformeerd worden over het verzetsrecht, zo niet wordt het uitgehold. Zij moeten zich ervan bewust zijn dat de informatie die zij meedelen, kan worden gehanteerd in iedere fase van het hulpverleningstraject, inclusief de gerechtelijke. Het is dus absoluut noodzakelijk dat zij voorafgaand aan een gesprek of een verklaring kennis krijgen van de mogelijke overdracht en van het recht om zich tegen deze overdracht te verzetten.

Het gevaar bestaat dat ouders en jongeren die na veel inspanning erin geslaagd zijn zich open te stellen voor de consulent en informatie prijs te geven, geen acht slaan op hun verzetsrecht, hoewel ze niet wensen dat de geopenbaarde informatie later wordt overgedragen aan de gerechtelijke actoren. Misschien zijn de betrokkenen zich na een emotioneel geladen gesprek ook niet langer bewust van alles wat ze aan de consulent hebben toevertrouwd. In die optiek kan men

13. Art. 8, § 1 Besluit Vlaamse Regering 17 juli 1991 betreffende de organisatie en de werkwijze van de sociale diensten van de Vlaamse Gemeenschap bij de jeugdrechtbanken, *B.S.* 17 oktober 1991.

de consulent verplichten de betrokkene na afloop van een gesprek nogmaals te wijzen op zijn verzetsrecht en kan aan de betrokkene de mogelijkheid worden geboden om achteraf het verslag van de consulent in te zien (teneinde daarna met kennis van zaken het verzetsrecht uit te oefenen). Een dergelijke inzage strekt zich enkel uit tot het verslag van het gesprek dat de betrokkene met de consulent heeft gevoerd en houdt dus geen gevaren in voor de privacy van anderen.

3.2. HET PRINCIPE VAN DE CONTINUÏTEIT GETOETST AAN ANDERE REGELGEVING

Strikt juridisch moet de keuze voor de continuïteit van de twee takken van de jeugdbijstand en dus de doorstroom van gegevens van de ene tak naar de andere tak vooral worden bekeken vanuit het beroepsgeheim van de consulenten én vanuit de wetgeving inzake verwerking van persoonsgegevens.

3.2.1. Verenigbaarheid met het beroepsgeheim

Of het doorgeven van informatie aan een consulent van de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank een schending van het beroepsgeheim uitmaakt in hoofde van de consulent van de sociale dienst van het comité, hangt vooreerst af van de aard van de gegevens of nog, van de vraag of de gegevens kunnen worden gekwalificeerd als 'geheimen'. Het begrip geheim in de zin van artikel 458 Sw. wordt door de rechtsleer omschreven als "feiten, gegevens, beslissingen, oordelen, meningen die krachtens algemeen aanvaarde normen niet kenbaar mogen worden gemaakt omdat ze de integriteit, de naam of de eer van de cliënt kunnen schaden of feiten die de cliënt uitdrukkelijk toevertrouwt als zijnde confidentieel".¹⁴ In die optiek kan de overdracht van objectieve gegevens niet aangemerkt worden als een schending van het beroepsgeheim.

Het doorgeven van subjectieve gegevens daarentegen kan wel worden beschouwd als 'bekendmaking van geheimen'. Een beroep op het gedeeld beroepsgeheim om het doorspelen van subjectieve gegevens aan de sociale dienst van de jeugdrechtsbank te rechtvaardigen, is enigszins problematisch gelet op de vaagheid en het gebrek aan wettelijke grondslag van deze figuur. Het probleem kan worden opgevangen door het medelen van vertrouwelijke informatie tussen de consulenten uit de vrijwillige en de gerechtelijke hulpverlening een decretale basis te geven, zodat de consulenten zich kunnen beroepen op één van de uitzonderingen van artikel 458 Sw., nl. dat hun geheimhoudingsplicht niet geldt wanneer een wet hen tot spreken verplicht. Het principe van de gegevensoverdracht moet dus zo worden geformuleerd dat hieruit een verplichting voortvloeit voor de consulenten van de sociale dienst bij het comité om de verzamelde informatie te delen met de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank, behoudens verzet.

14. L. SLACHMUYLDER, *Beroepsgeheim en jeugdbescherming*, Brussel, Ministerie van Justitie, 1968, 10; P. VAN NESTE, "Kan het beroepsgeheim absoluut worden genoemd?", *R.W.* 1978, 1281.

3.2.2. Verenigbaarheid met de Wet Verwerking Persoonsgegevens

Voor de toepassing van de Wet Verwerking Persoonsgegevens maakt het weinig uit of de persoonsgegevens die de consultants verspreiden (en dus verwerken) terechtkomen over de grenzen van de vrijwillige hulpverlening heen. Er moet enkel op worden toegezien dat aan de voorwaarden van de wet wordt beantwoord en dat er een rechtmatigheidsgrond is op basis waarvan gegevens mogen worden doorgegeven aan de actoren uit de gerechtelijke jeugdbijstand.

4. Basisoptie 2: principieel verbod van informatieoverdracht tussen buitengerechtelijke en gerechtelijke jeugdbijstand (scheiding)

Het beginsel van de scheiding staat voor een verbod op rechtstreekse gegevenscommunicatie tussen het buitengerechtelijke en het gerechtelijke luik, op twee informatiekanaalen na.¹⁵ De informatie verzameld tijdens de vrijwillig aanvaarde fase mag niet worden gebruikt in de gerechtelijke fase. De sociale dienst bij de jeugdrechtsbank die in opdracht van de jeugdrechter tot een juiste omschrijving van de voorliggende probleemsituatie wil komen, moet hiertoe een eigen onderzoek voeren. Voor het opstellen van het hulpverleningsprogramma mogen geen elementen uit het dossier van het comité worden gehaald, behoudens die elementen die desgevallend door tussenkomst van de bemiddelingscommissie werden bekomen.

4.1. HET PRINCIPE VAN DE SCHEIDING VANUIT HULPVERLENINGSPERSPECTIEF

4.1.1. Voor- en nadelen

Het beginsel van de scheiding en het eraan gekoppelde verbod om gegevens door te geven aan de consultants van de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank, bevordert – althans zo wordt vermoed – het vertrouwen dat de jongere en ouders hebben in de consultants van de sociale dienst van het comité en dus ook hun openheid en eerlijkheid op het vlak van informatieverstrekking. Het ligt in de lijn van de verwachtingen dat het principe van de scheiding in dit opzicht bijdraagt tot het opzetten van een effectief hulpverleningstraject, met die nuance dat het geen absolute garantie biedt voor de bereidwillige medewerking van de jongere en zijn ouders. Omgekeerd mondt de wetenschap dat informatie wel kan worden doorgegeven evenmin systematisch uit in een weigering tot medewerking.

Het nadelige aspect van de strikte scheiding tussen het buitengerechtelijke en het gerechtelijke luik is dat na doorverwijzing door de bemiddelingscommissie, de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank van nul moet beginnen en alle stappen van de voorbereidende fase moet doorlopen. De screening, de diagnose, het

15. Art. 17 Decreet Bijzondere Jeugdbijstand: het gemotiveerd advies van de bemiddelingscommissie aan het parket en art. 4, 2° Decreet Bijzondere Jeugdbijstand: mededeling door het comité aan het Openbaar ministerie dat hulp en bijstand werd aangevat, voortgezet of voltooid.

hulpverleningsprogramma en de indicatiestelling moeten opnieuw worden opge maakt.

Wij hebben erop gewezen dat dit soms onbegrip opwekt bij de betrokkenen, vermits zij vele inlichtingen reeds hebben verstrekt aan de consulenten van het comité. Daarbij komt nog dat sommige cliënten geen duidelijk onderscheid kunnen maken tussen de consulenten van de sociale dienst van het comité en deze van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank en tussen hun onderscheiden opdrachten. Aldus vragen zij zich af waarom ‘dezelfde hulpverleners’ opnieuw dezelfde vragen stellen.

Het positieve aspect van het verbod op gegevensoverdracht is dus dat het kan leiden tot een groter vertrouwen in en meer openheid naar de consulent toe, wat idealiter resulteert in een maatregel op maat van de probleemsituatie. Tegenover de positieve gevolgen voor het luik buitengerechtelijke hulpverlening moeten de negatieve gevolgen voor het gerechtelijke luik worden gesteld: hier leidt het verbod op gegevensoverdracht ertoe dat de sociale dienst bij de jeugdrechtbank tijd en energie moet investeren in het verzamelen van informatie die reeds bij de comités voorhanden is. De hulpverlening binnen het gerechtelijke luik boet aldus in aan efficiëntie, aan effectiviteit of aan beide.

4.1.2. Juridische waarborgen

A. ACTOREN TOT WIE HET VERBOD VAN GEGEVENSOVERDRACHT GERICHT IS

Het principe van de scheiding slaat niet enkel op de verhouding tussen de sociale diensten van respectievelijk het comité en de jeugdrechtbank; het geldt ook onverkort ten aanzien van de jeugdrechter. Deze heeft geen toegang tot het dossier bij het comité. Elke vorm van informatieoverdracht van de consulenten van de sociale dienst van het comité naar de jeugdrechter is uitgesloten.

Logischerwijze strekt het principe van de scheiding zich tevens uit tot de relatie tussen de consulenten van de sociale dienst van het comité en de parketmagistraten belast met jeugdzaken.

Uitzonderlijk, indien de consulenten of de leden van het comité kennis hebben van verwaarlozing of mishandeling van een minderjarige, kan door middel van een beroep op artikel 458*bis* Sw. aangifte worden gedaan bij de procureur des Konings.¹⁶ Dit nieuwe artikel uit het Strafwetboek laat o.i. enkel toe dat de consulent het misdrijf meldt. Artikel 458*bis* Sw. biedt geen grondslag om het volledige dossier dat het comité m.b.t. de jongere bijhoudt, over te maken aan het parket. We willen er bovendien op wijzen dat het nieuwe artikel uit het Strafwetboek enkel betrekking heeft op bepaalde misdrijven die op minderjarigen zijn gepleegd. Een consulent kan zich er niet op beroepen om andere misdrijven, zoals partnermishandeling, te melden aan het parket.

16. Zie in dit verband: I. VAN DER STRAETE en J. PUT, “Het spanningsveld tussen beroepsgeheim en kindermishandeling: wetgevende initiatieven in België en Nederland”, *T. Gez.* 2001-2002, 70-85.

Indien wordt gekozen voor het beginsel van de scheiding tussen de buitengerechterlijke en de gerechterlijke jeugdbijstand, mag aan dit principe geen absoluut karakter worden toegemeten. Een absolutistische opvatting van het principe van de scheiding impliceert dat men ervan uitgaat dat enkel de wet de scheiding kan opheffen. Binnen deze visie is de instemming van de cliënt om gegevens te laten doorstromen, van geen enkele juridische waarde.

Het principe van de scheiding en het verbod van gegevensoverdracht dient o.i. op de eerste plaats het belang van de individuele cliënt, met name de bescherming van zijn privacy en de vrijwaring van zijn vertrouwen in de buitengerechterlijke jeugdbijstand. Elke cliënt of betrokken partij moet dus voor zichzelf uitmaken of dit verbod mag worden opgeheven met betrekking tot de informatie die hij toevertrouwt aan de consulent.

Eenmaal men de instemming als afwijking op het verbod van gegevensoverdracht aanvaardt, moet worden stilgestaan bij de modaliteiten van de instemmings vereiste en in het bijzonder het moment waarop de instemming zal worden gevraagd.

(i) Voorwerp van de instemming

De instemmingsvereiste kan enkel slaan op de subjectieve gegevens die de betrokkenen hebben toevertrouwd aan de consulenten van de sociale dienst van het comité en waarvan de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank willen kennismaken. De objectieve gegevens moeten o.i. in ieder geval kunnen doorstromen.

(ii) Personen aan wie instemming moet worden gevraagd

Het dossier bij de comités bevat talrijke contextuele gegevens: over de gezins- en schoolsituatie van de jongere en over zijn bredere sociale omgeving. Sommige stukken uit het dossier hebben tegelijkertijd betrekking op meer dan één persoon, te beginnen met de jongere én zijn ouders. Ingeval de mogelijkheid tot overdracht van die stukken naar de gerechterlijke hulpverlening afhangt van de instemming, dan is de instemming nodig van iedereen die in vertrouwen de desbetreffende informatie heeft meegedeeld. Concreet betekent dit bijvoorbeeld dat wanneer het stuk inlichtingen bevat die zijn meegedeeld door een buur van het gezin, de instemming van die persoon noodzakelijk is.

(iii) Moment van instemming

Drie momenten zijn denkbaar. Ten eerste kan de instemming worden gevraagd door de consulent van de sociale dienst bij het comité op het ogenblik waarop de informatie wordt meegedeeld of zelfs nog eerder, bij de aanvang van het gesprek. Deze laatste mogelijkheid heeft als nadeel dat de betrokkene als het ware een blanco cheque tekent. Hij stemt erin toe dat bepaalde informatie, in geval van doorverwijzing naar de gerechterlijke hulpverlening, zal worden geconsulteerd door de sociale dienst bij de jeugdrechtbank, maar heeft geen zicht op het-

geen hem zal worden gevraagd en op wat hij aan de consulent zal toevertrouwen. Van 'geïnformeerde toestemming' kan dan geen sprake zijn. Daarnaast kunnen we niet voorbijgaan aan het feit dat het vragen van instemming bij aanvang van een gesprek, een verlamrend effect kan hebben op het verdere verloop ervan.

Een tweede mogelijkheid bestaat erin dat de bemiddelingscommissie om instemming verzoekt op het moment van doorverwijzing naar het Openbaar ministerie. Een derde optie houdt in dat de instemming wordt gevraagd in de fase van de gerechtelijke hulpverlening door de consulent van de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank.

(iv) Geïnformeerde instemming

De personen aan wie instemming wordt gevraagd, moeten met kennis van zaken instemmen. Dit wil zeggen dat zij moeten weten welke informatie het voorwerp zal zijn van de overdracht.

We herhalen dat het geven van geïnformeerde instemming onmogelijk is in geval de toelating wordt gevraagd bij aanvang van een gesprek met de jongere, de ouder of een andere betrokken derde. Situeert men de instemming op een later tijdstip, nadat de betrokkene de informatie heeft toevertrouwd, dan veronderstelt de voorwaarde van geïnformeerde instemming minstens mededeling van of bij voorkeur inzage in de gegevens die het voorwerp zullen uitmaken van een overdracht naar de gerechtelijke jeugdbijstand. Het gaat hierbij slechts om de inzage in informatie die de cliënt of een andere betrokkene zelf heeft megedeeld aan de consulent. Elkeen moet instemmen met de overdracht van de (subjectieve) gegevens die hij of zij heeft megedeeld aan de consulent, maar heeft geen beslissingsrecht over informatie die door anderen is prijsgegeven.

4.2. HET PRINCIPE VAN DE SCHEIDING GETOETST AAN ANDERE REGELGEVING

4.2.1. Verenigbaarheid met het beroepsgeheim

Ingeval wordt geopteerd voor de decretale bekrachtiging van het principe van de scheiding van buitengerechtelijke en gerechtelijke informatie, dan heeft dit op het vlak van het beroepsgeheim verstrekken gevolgen. Het komt dan immers vast te staan dat de consulent van de sociale dienst van het comité die informatie doorgeeft aan de sociale dienst bij de jeugdrechtsbank, zijn beroepsgeheim schendt (behoudens de toepassing van art. 458bis Sw.). De figuur van het gedeeld beroepsgeheim kan dan niet worden toegepast over de scheiding tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke tak heen. Aanvaardt men deze consequenties niet, dan verliest het beginsel van de scheiding zijn geloofwaardigheid en nut.

Behalve de mogelijkheid tot strafrechtelijke vervolging, zal het doorgeven van informatie aan de actoren uit de gerechtelijke jeugdbijstand zonder instemming van de betrokkene, leiden tot een tuchtrechtelijke sanctie. De grondslag voor deze sanctie is aanwezig in het personeelsstatuut van de Vlaamse

Gemeenschap.¹⁷ Dit bevat een bepaling die de consulenten verbiedt feiten bekend te maken die een inbreuk uitmaken op het privé-leven van de burger, tenzij de betrokkene de instemming heeft gegeven om de op hem of haar betrekking hebbende feiten bekend te maken.

Men doet er goed aan om voor de gegevensoverdracht tussen de consulenten van de sociale dienst van het comité en deze van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank een decretale basis te creëren zodat de uitzondering op artikel 458 Sw. (wettelijke verplichting tot bekendmaking van geheimen) kan worden ingeroepen. Op die manier wordt de discussie vermeden of consulenten die met instemming van de cliënt vertrouwelijke informatie hebben doorgegeven al dan niet hun beroepsgeheim schenden. Uiteraard moet bijzondere aandacht worden besteed aan de formulering: op de uitzondering van artikel 458 Sw. kan enkel een beroep worden gedaan indien een wet iemand verplicht om te spreken (of *in casu*: om gegevens te delen met derden). De loutere mogelijkheid inschrijven in een wet of decreet, volstaat niet om te kunnen spreken van een verplichting.

4.2.2. Verenigbaarheid met de Wet Verwerking Persoonsgegevens

Of een verwerking van persoonsgegevens zich al dan niet uitstrekt over de grens tussen de buitengerechterlijke en de gerechterlijke jeugdbijstand is niet relevant voor de Wet Verwerking Persoonsgegevens, zolang is voldaan aan de door de wet gestelde eisen. Instemming van de persoon van wie gegevens worden verwerkt kan in sommige gevallen de verwerking een rechtmatig karakter geven.¹⁸

5. Aan beide opties gemeenschappelijke elementen

Een aantal aspecten van de problematiek inzake gegevensoverdracht tussen de buitengerechterlijke en de gerechterlijke jeugdbijstand kan eenzelfde oplossing krijgen, ongeacht de basisoptie waaraan voorkeur wordt gegeven.

5.1. OVERDRACHT VAN OBJECTIEVE GEGEVENS

Omwille van efficiëntieredenen en gelet op hun aard, moet een aantal gegevens steeds kunnen doorstromen, zelfs indien voor het principe van de scheiding wordt gekozen. We duiden dit soort informatie aan als 'objectieve gegevens'. Het betreft o.a. de identificatiegegevens van de jongere, de ouders en de overige gezinsleden (b.v. naam, adres, geboortedatum, beroep, naam en adres van de school van de jongere en andere gezinsleden). Aan de (in beperkte mate) verspreiding van deze gegevens zijn slechts minimale gevaren verbonden voor hun privé-leven.

17. Besluit Vl. R. 24 november 1993 houdende organisatie van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en de regeling van de rechtspositie van het personeel, *B.S.* 20 december 1993.

18. Art. 5, a Wet Verwerking Persoonsgegevens.

5.2. HET DWINGEND BELANG VAN HET KIND

Het kan in overweging worden genomen om zowel binnen het principe van de scheiding als binnen het principe van de continuïteit een uitzondering te maken in het geval dat het belang van de jongere de consulent tot het doorgeven van informatie dwingt.

Binnen de optie van de continuïteit (princiële gegevensoverdracht) zou dit betekenen dat de consulent van de sociale dienst van het comité, tegen het verzet in van diegene die de informatie heeft aangeleverd, bepaalde essentiële gegevens toch overmaakt aan de consulenten van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank indien hij meent dat dit absoluut noodzakelijk is in het belang van het kind. Voor de optie van de scheiding (princiële verbod van gegevensoverdracht) impliceert dit dat de consulent van de sociale dienst van het comité, ondanks het gebrek aan instemming van de bron, informatie deelt met de gerechtelijke hulpverlening in naam van het belang van de jongere.

Van een dergelijke uitzondering zijn we evenwel geen voorstander omwille van de volgende redenen. Een van de voordelen van beide basisopties is dat de participatiegraad van de cliënten en derden die informatie aanleveren, groot is: zij beslissen of ze zich verzetten tegen dan wel instemmen met de overdracht van toevertrouwde informatie. De voornoemde uitzondering doet hieraan afbreuk, want zij laat aan de consulent toe om over de hoofden van de betrokkenen heen, zijn eigen wil door te drukken en het door hem ingeschatte belang van de jongere boven het privé-leven van anderen te laten primeren. Een vaag criterium als 'het dwingend belang van het kind' geeft daarenboven aanleiding tot een van consulent tot consulent zeer verschillende invulling. Het gevolg is dat, waar men oorspronkelijk vertrekt van een duidelijk stelsel (scheiding behoudens instemming of continuïteit behoudens verzet), men vervalt in een systeem waar de principes worden – of kunnen worden – uitgehold door de uitzonderingen.

Men mag in deze optiek de rol van de bemiddelingscommissie niet uit het oog verliezen. De meerderheid van de problematische opvoedingssituaties komt in de gerechtelijke jeugdbijstand terecht via dit orgaan. De bemiddelingscommissie maakt niet alleen de afweging of ze al dan niet zal doorverwijzen naar het parket, maar beslist ook welke informatie wordt doorgegeven. Het is dus in eerste instantie de bemiddelingscommissie die overweegt welke de noodzakelijke informatie is die in het belang van het kind moet overgaan naar de gerechtelijke hulpverlening. De informatie die de sociale dienst bij de jeugdrechtbank later, na de doorverwijzing door de bemiddelingscommissie, bijkomend ontvangt van het comité (tenzij verzet of gebrek aan toestemming) is dus in principe niet meer de hoogst noodzakelijke, maar eerder de nuttige informatie.

5.3. BEKWAAMHEID VAN DE MINDERJARIGE OM ZICH TE VERZETTEN OF OM INSTEMMING TE GEVEN

Ingeval de overdracht gegevens betreft die zijn toevertrouwd door de minderjarige, is het de minderjarige die zich desgevallend moet verzetten of zijn instemming moet geven. Het uitoefenen van verzet of het instemmen met de gegevensoverdracht kan niet worden beschouwd als een rechtshandeling en heeft slechts

het karakter van een rechtsfeit. Het vraagstuk van de handelingsonbekwaamheid van de minderjarige is dus niet aan de orde.

Het verzet tegen of instemming met de gegevensoverdracht vereist niettemin de aanwezigheid van een zekere maturiteit in hoofde van de minderjarige. Een zeer jong kind kan in staat zijn om zeer gevoelige informatie prijs te geven (b.v. aangaande misbruik door de ouders), maar beschikt wellicht niet over voldoende oordeelsvermogen om de potentiële (rechts)gevolgen van dergelijke openbaringen te kunnen inschatten.

Juridisch gezien moet, ingeval de minderjarige niet in staat is om zelf zijn wil te kennen te geven, de persoon die het ouderlijk gezag uitoefent (in principe de ouders of één van hen), in de plaats van de minderjarige beslissen. Dit is in de praktijk niet echt werkbaar in de veronderstelling dat gevoelige informatie die door een jong kind wordt meegedeeld, in heel wat gevallen juist betrekking heeft op de ouders. Om aan dit belangenconflict een oplossing te geven, kan worden gedacht aan de inschakeling van een vertrouwenspersoon die in de plaats van de minderjarige verzet uitoefent of instemt. Maar waar vindt men een dergelijke neutrale persoon die de waarde van de betreffende informatie juist kan beoordelen? Misschien kan inspiratie worden gezocht in het voorstel van Decreet houdende de rechtsbescherming en de inspraak van gebruikers van welzijnsvoorzieningen.¹⁹ Dit voorstel kent aan de gebruiker van welzijnsvoorzieningen het recht toe om een vertrouwenspersoon te kiezen die hem of haar kan bijstaan in alle contacten met de welzijnsvoorziening.²⁰ In eerste instantie lijkt de figuur van de vertrouwenspersoon de gepaste figuur om een aantal beslissingen te nemen in de plaats van de jongere in die gevallen waar er sprake is van een belangenconflict tussen de minderjarige en zijn wettelijke vertegenwoordiger(s). De voorwaarde die het decreet verbindt aan het optreden van een vertrouwenspersoon, met name de toestemming van de gebruiker of diens wettelijke vertegenwoordiger, is evenwel problematisch voor de minderjarige. Welk vertrouwen kan een minderjarige immers hebben in een vertrouwenspersoon die zijn opdracht heeft gekregen van diegenen met wie hij in conflict ligt? Terecht merkt het Kinderrechtencommissariaat in zijn advies aangaande het voorstel op dat de minderjarige in de mogelijkheid zou moeten worden gesteld om een eigen vertrouwensfiguur aan te duiden.²¹

6. Tot slot

Ter afsluiting nog enkele bedenkingen bij de hierboven uiteengezette problematiek. Vanuit wetgevend oogpunt achten wij het essentieel dat de door het beleid gemaakte keuze uitdrukkelijk wordt opgenomen in een decretale bepaling die in

19. Voorstel van Decreet houdende de rechtsbescherming van gebruikers in welzijnsvoorzieningen, *Parl. St.* VI. Parl. 2001-2002, nr. 783/1.

20. De figuur van de vertrouwenspersoon is niet nieuw in het jeugdbijstandsrecht. De minderjarige en ook de ouders kunnen zich tijdens de bemiddelingszitting laten bijstaan of, indien de bemiddelingscommissie dit toestaat, zich laten vertegenwoordigen door een vertrouwenspersoon (art. 16, § 2 en 3 Decreet Bijzondere Jeugdbijstand).

21. Voorstel van Decreet houdende de rechtsbescherming van gebruikers in welzijnsvoorzieningen. Advies van het Kinderrechtencommissariaat, *Parl. St.* VI. Parl. 2001-2002, nr. 783/2.

ondubbelzinnige bewoordingen aangeeft welk het uitgangspunt moet zijn m.b.t. de informatieoverdracht tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand. Ook als de voorkeur zou uitgaan naar het principe van de scheiding – wat dus eigenlijk min of meer een status-quo betekent met de huidige toestand – dan nog is het aangewezen om dit principe decretaal te verankeren. De opname in het Decreet Bijzondere Jeugdbijstand moet iedere twijfel over de door het beleid gemaakte keuze doen verdwijnen en aldus bijdragen tot meer rechtszekerheid in hoofde van alle partners van de hulpverlening.

Wat het hulpverlenend perspectief betreft, moet voor elke optie worden nagaan in hoeverre ze bijdraagt tot een meer kwaliteitsvolle hulpverlening op maat van de jongeren en hun ouders. Elk van de voorgestelde basisopties zal een zekere impact hebben op het hulpverleningsproces in het algemeen en de houding van de cliënt ten aanzien van de consulenten in het bijzonder. De wijze waarop de gekozen basisoptie die houding beïnvloedt, is een uiterst belangrijke doch onbekende factor waaromtrent wij enkel gissingen konden doen.

Ook de manier waarop de actoren van de jeugdbijstand aan de gekozen optie en de daaruit voortvloeiende regelgeving gestalte zullen geven, bepaalt het wel-slagen van de hele operatie. Opdat de door het beleid gemaakte keuze een daadwerkelijke invloed zou hebben op de handelswijze van de consulenten, is het noodzakelijk dat het gekozen principe consequent wordt doorgetrokken op tucht-rechtelijk vlak. Een consulent die ondanks verzet of gebrek aan instemming bepaalde gegevens doorgeeft of inkijkt, moet worden gesanctioneerd. De deontologische zwijgplicht vervat in het personeelsstatuut van de Vlaamse Gemeenschap moet m.a.w. effectief toepassing vinden in de verhouding tussen de vrijwillige en de gedwongen jeugdbijstand. Consulenten moeten zich bewust worden van de ‘dreiging’ die uitgaat van deze bepaling

Naschrift

Begin januari heeft Minister Vogels haar goedkeuring gegeven aan een door de administra-tie opgestelde nota waarin wordt geopteerd voor “een principeel verbod van informatieoverdracht tussen de buitengerechtelijke en de gerechtelijke jeugdbijstand, behoudens instemming van de cliënt”, m.a.w. het principe van de scheiding. Het maximaal handhaven van de privacy van de cliënt, van diens vertrouwensrelatie met de hulpverlener en van diens effectieve participatiemogelijkheden in de hulpverlening.

Indien er in deze regeerperiode nog nieuwe reglementering tot stand komt m.b.t. de bijzondere jeugdbijstand, kan men dus verwachten dat deze zal kaderen binnen het principe van de scheiding.